

**TÜRKİYE’NİN BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİNE İLİŞKİN GENEL BİLGİ,
BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİ KORUMA ÇALIŞMALARI VE
BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK SÖZLEŞMESİ VE ULUSAL BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİK
STRATEJİSİ VE EYLEM PLANI(UBSEP)**

TÜRKİYE’NİN BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİNE İLİŞKİN GENEL BİLGİ

Biyolojik çeşitlilik belirli bir bölge veya alandaki bitki, hayvan veya diğer canlıların çeşitliliği anlamına gelmektedir.

Tüm canlı organizmalar ve bu organizmaların yaşam alanlarının çeşitliliğini, birbirleri ve yaşadıkları ortamlarla olan ilişkilerini tanımlamak için de kullanılmaktadır.

Biyolojik Çeşitlilik,

- 1- Genetik Çeşitlilik,
- 2- Tür Çeşitliliği,
- 3- Ekosistem Çeşitlilik olmak üzere 3 kategoriye ayrılır.

Genetik çeşitlilik; bir tür içindeki çeşitliliği ifade eder. Bu çeşitlilik belli bir tür, popülasyon, varyete, alt-tür ya da ırk içindeki genetik farklılıkla ölçülür

Yabani canlı türleri, istenildiği zaman kendilerinden gidilip gen alınabilen yedek gen deposu gibidir.

Tür çeşitliliği: Bir bölgede mevcut olan canlı türlerinin sayısını ifade eder.

Ekosistem çeşitliliği: Dünya üzerindeki canlı topluluklarının çeşitliliği ile bunların yaşam alanlarını içermektedir

İnsanların başta gıda olmak üzere temel ihtiyaçlarını karşılamasında vazgeçilmez bir yeri olan canlı kaynakların temeli biyolojik çeşitliliğe bağlıdır. Üretimi yapılan tüm tarım çeşitlerinin, yani kültüre alınmış bitki ve hayvan türlerinin, temeli doğada bulunan yabani akrabalarına dayanır. Günümüzde de yeni tarım çeşitleri elde etmek veya mevcut olanları insanların ihtiyaçlarına göre iyileştirmek (ıslah etmek) için yabani türlerden yararlanılmaktadır.

Ekosistemler de yabani türlerin varlıklarını sürdürmesi, evrimleşmesi, çeşitlenmesi ve yeni genetik özellikler kazanması için canlı ve cansız varlıkların birbirleriyle ve kendi içlerinde etkileşimleri sonucu, çevresel şartlara da bağlı olarak karmaşık ve her biri diğerinden farklı yapılar ve işlevler kazanmıştır.

Gıda ve tarım için önem taşıyan ve giderek azalan canlı kaynaklar, bu gün bir ülkenin sahip olabileceği önemli avantajlar arasında sayılmaktadır. Dünyanın tarım yapılabilecek nitelikteki alanları ve su kaynakları hızla kirlenmekte ve yok olmaktadır. Bilim adamları yakın gelecekte insanların ciddi bir gıda sorunu ile karşı karşıya kalacağı görüşündedir.

Bu gelişmeler ışığında, ülkelerin sahip olduğu biyolojik çeşitlilik, özellikle genetik kaynaklar anlamında büyük bir güç durumuna gelmektedir.

Ülkemiz insanların gıda güvenliği için yaşamsal kaynakların sahibi bir ülke olarak dünyanın şanslı ülkelerinden birisidir ve bu önemli zenginliği gelecek nesillerin refahı için akılcı bir şekilde koruma ve kullanma sorumluluğunu taşımaktadır. Çünkü, Avrupa-Sibirya, Akdeniz ve İran-Turan olarak isimlendirilen üç biyocoğrafik bölgeye ve bunların geçiş zonlarına sahip olması ve iki kıta arasındaki köprü konumu nedeniyle iklimsel ve coğrafik özelliklerin kısa aralıklarla değişmesi sonucu Türkiye biyolojik çeşitlilik açısından küçük bir kıta özelliği kazanmıştır. Türkiye, orman, dağ, step, sulak alan, kıyı ve deniz ekosistemlerine ve bu ekosistemlerin farklı formlarına ve farklı kombinasyonlarına sahiptir.

Bu olağanüstü ekosistem ve habitat çeşitliliği beraberinde önemli bir tür çeşitliliğini getirmiştir. Ilıman kuşakta bulunan ülkelerin biyolojik çeşitliliği bakımından karşılaştırıldığında, hayvan (fauna) biyolojik çeşitliliğinin ülkemizde oldukça yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Veri eksikliğine rağmen tanımlanan canlı türleri içinde en büyük rakamı omurgasızlar grubu oluşturmaktadır. Omurgasız hayvan türü sayısı yaklaşık 19 000'dir ve bunlardan yaklaşık 4000 tür/alttür endemiktir. Bugüne kadar belirlenen toplam omurgalı hayvan türü sayısı 1500'e yakındır. Omurgalılardan, 70'i balık türü olmak üzere 100'ün üzerinde tür endemiktir. Türkiye, 120 memeli, 400'ü aşkın kuş türü, 130 kadar sürüngen, 400'e varan balık türüyle, biyolojik çeşitlilikte tür çeşitliliği açısından çok zengindir Alageyik ve sülünün anavatanı Anadolu'dur. Ülkemizin dünyanın iki büyük kuş göç yolu üzerinde olması, kuşların beslenme ve üreme alanı olarak önemini artırmaktadır.

Türkiye'nin, bitki (flora) türleri bakımından sahip olduğu zenginliği anlamak için, Avrupa kıtası ile karşılaştırmak yeterli olacaktır: Tüm Avrupa kıtasında 12500 açık ve kapalı tohumlu bitki türü varken, sadece Anadolu'da bu sayıya yakın (yaklaşık 11000) tür olduğu bilinmektedir. Bunların yaklaşık üçte biri Türkiye'ye özgü (endemik) türlerdir. Coğrafik bölgelerden, Doğu Anadolu ve Güney Anadolu bölgeleri; Bitki Coğrafyası Bölgelerinden ise İran-Turan ve Akdeniz bölgeleri endemik bitki türleri bakımından zengin olanlarıdır.

Türkiye'nin genetik çeşitliliği özellikle bitki genetik kaynakları ile önem kazanmaktadır. Çünkü Türkiye, Akdeniz ve Yakın Doğu gen merkezinin kesiştiği noktada yer almaktadır. Bu iki bölge tahılların ve bahçe bitkilerinin ortaya çıkışında çok önemli bir role sahiptirler. Ülkemizde 100'den fazla türün geniş değişim gösterdiği ve çok sayıda önemli kültür bitkisi ve tıbbi bitkiler gibi ekonomik açıdan önemli diğer bitki türlerinin menşe ya da çeşitlilik merkezi olan 5 mikro-gen merkezi bulunmaktadır. Bu merkezler dünya'da kültüre alınan çok sayıda bitki türünün tarımının gelecekteki sürdürülebilirliği için çok önemli genetik kaynaklar sunmaktadır. Hayvan genetik kaynakları açısından ise, konumu nedeniyle birçok yerli hayvan ırkının Anadolu'da yetiştirildiği ve buradan dünyanın öteki bölgelerine yayıldığı kabul edilir.

Biyolojik çeşitliliğin zenginliğinden söz ederken, çeşitliliğin ekosistem, tür, gen ve biyolojik işlevler düzeyinde ele alınması ve tarım, ormancılık ve endüstri için önemliliği açısından da değerlendirilmesi gerekir.

Biyolojik çeşitliliği korumak için yerinde (in-situ) ve yeri dışında (ex-situ) koruma yaklaşımları izlenmektedir. Kendine özgü uygulamalarıyla her iki yaklaşım uluslar arası ölçekte yaygın kabul görmektedir.

In-situ koruma, türlerin yaşamlarını sürdürebilmek için doğal çevreye bağımlı olduklarını bu nedenle kendi ekosistemlerinde korunmaları gerekliliğini kabul eden bir yaklaşımdır. Türkiye'de yerinde koruma çalışmaları, 'yerinde koruma kavramının' geniş kabul görmesinden uzun süre önce, 1950'li yıllarda başlamıştır. Ülkemizde Milli Park, Tabiat Parkı, Tabiatı Koruma Alanı, Doğal Sit, Yaban Hayatı Geliştirme Sahası, Özel Çevre Koruma Bölgesi, uluslar arası öneme sahip sulak alan gibi değişik statülerde yerinde koruma alanları

ilan edilmiştir. Bu güne kadar farklı amaçlarla tesis edilmiş yerinde koruma alanlarının toplamı yaklaşık 4.6 milyon hektara ulaşmıştır. Bu da ülke yüzölçümünün yaklaşık %6'sına karşılık gelmektedir. Ancak mevcut korunan alanlar step ve deniz ekosistemleri başta olmak üzere ülkemizin sahip olduğu biyolojik çeşitlilik bileşenlerini yeterli düzeyde temsil etmemektedir.

Biyolojik çeşitliliğin doğal habitatı dışında korunması, yerinde korumayı tamamlayıcı bir koruma yöntemi olarak kabul edilmektedir. Ülkemizde bu çalışmalar tarımsal biyolojik çeşitliliği koruma amaçlı olarak 1930'lu yıllarda, orman biyolojik çeşitliliğini koruma amaçlı olarak da 1970'li yıllarda başlatılmıştır. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na bağlı Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsü ile Ege Tarımsal Araştırmalar Enstitüsünde bulunan gen bankaları, kültür bitkilerinin yabancı akrabalarının ve diğer otsu bitki türlerinin yeri dışında korunmasında en önemli rolü üstlenmiştir. Orman ağaçları için yeri dışında koruma çalışmaları başta Orman Ağaçları ve Tohumları Islah Araştırma Müdürlüğü olmak üzere Çevre ve Orman Bakanlığına bağlı kuruluşlarca yapılmaktadır.

Biyolojik çeşitliliğin korunmasında in-situ ve ex-situ koruma kadar önemli bir diğer nokta "sürdürülebilir kullanım" prensiplerinin sektörel uygulamalara yerleştirilmesidir. Sürdürülebilir kullanım, doğal kaynakların kendini yenileme-idame ettirme kapasitesi dikkate alınarak, kullanma-koruma dengesinin kurulmasıdır. Böylece hem biyolojik çeşitlilikten optimum fayda sağlanabilir, hem de bu çeşitliliğin devamlılığı garanti altına alınmış olur. UBSEP'in, sektörel uygulamalara sürdürülebilir kullanım prensiplerinin yerleştirilmesinde önemli bir işlevi yerine getireceği beklenmektedir.

BİYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİ KORUMA ÇALIŞMALARI

Biyolojik çeşitliliği korumak için ex-situ (doğal yaşam alanı dışında koruma ya da yapay koruma) ve in-situ koruma (doğal yaşam alanında koruma ya da yerinde koruma) yaklaşımları izlenmektedir. Her iki yaklaşımda kendine özgü uygulamaları olan kabul edilmiş programlardır. Ex-situ koruma; gen bankaları, tohum bankaları, hayvanat bahçeleri, botanik bahçeleri vb. kuruluşlarla gerçekleştirilir. Ancak, ex-situ korumada türler ile çevre arasındaki etkileşim devam etmediğinden evrimleşme süreci durmaktadır. Diğer taraftan in-situ koruma alanlarında önlenmesi mümkün olmayan doğal süreçler sonucu olabilecek zararlar, türlerin bu alanlar dışında da korunması ihtiyacını doğurmaktadır. Bu nedenle ex-situ ve in-situ koruma çalışmaları birbirini tamamlayıcı programlar olarak yürütülmektedir.

Ex-situ Koruma (Doğal Yaşam Alanı Dışında Koruma ya da Yapay Koruma)

Türkiye'de ex-situ koruma çalışmaları Tarım ve Köyişleri Bakanlığına (TKB')na bağlı Ege Tarımsal Araştırmalar Enstitüsü bünyesinde 1964 yılında başlamış, 1972 yılında aynı enstitü bünyesinde kurulan ulusal tohum gen bankasında ülkemizin bitki genetik kaynaklarına ait tohum örnekleri uzun süreli (temel koleksiyonlar) ve kısa ve orta süreli (aktif koleksiyonlar) korunmaya başlanmıştır. Temel koleksiyonlar -18/-20 °C'de uzun süreli, aktif koleksiyon örnekleri ise 0°C'de orta süreli olmak üzere iki set halinde saklanmaktadır. Ulusal koleksiyon arazi ırklarını, yabancı ve otsu akrabaları (hem tohum hem de canlı bitki koleksiyonlarında), ekonomik öneme sahip diğer yabancı bitki türlerini (tıbbi, aromatik ve süs bitkileri gibi) ve endemik bitki türlerini içermektedir. Güneybatı Asya'ya özgü bazı türler ve dünya buğday ve arpa çeşitlerinin küçük bir kısmı da koleksiyona dahil edilmiştir. 1992-1997 yılları arasında DPT tarafından desteklenen "Türkiye Endemik Bitkileri Projesi" kapsamında toplanan endemik bitkilerin tohumları da Ulusal Gen Bankasında koruma altına alınmıştır. Günümüzde Ulusal Gen Bankasında yaklaşık 600 cinse dağılmış 50.000 kadar materyal bulunmaktadır. Bu materyallerden yaklaşık 10.000'i, 2400 yabancı türe aittir. Bu kuruluş, tohumların,

baklagillerin, yem bitkilerinin, sebzelerin, meyvelerin, süs bitkilerinin, tıbbi ve kokulu bitkilerin sınıflandırma, dokümantasyon ve korunmasıyla ilgili çalışmalarını halen sürdürmektedir. Temel koleksiyonun emniyet yedekleri Tarla Bitkileri Merkez Araştırma Enstitüsünde korunmaktadır.

TKB bünyesindeki araştırma enstitülerinden 16 tanesinde vejetatif yolla çoğalan materyalin tarla koşullarında korunduğu tarla gen bankaları da bulunmaktadır. Yalova, İzmir, Tekirdağ, Gaziantep, Malatya, Erzincan gibi farklı illere dağılmış olan tarla gen bankalarında ağırlıklı olarak meyve türlerine ait koleksiyonlar bulunmaktadır.

TKB dışında, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarla Bitkileri Bölümü bünyesinde bulunan Osman Tosun Gen Bankası 1936 yılından beri faaliyet göstermektedir ve orta süreli koruma imkanlarına sahiptir. Bu kuruluşun elinde 11.000 civarında tohum örneği bulunmaktadır. Atatürk, Çukurova ve Ziraat Fakültesi bulunan diğer üniversiteler de benzer faaliyetlerde bulunmaktadır. Ex-situ korumaya katkı yapan bu faaliyetler arasında Ege Üniversitesi Botanik Bahçesi, İstanbul Üniversitesi Botanik Bahçesi, İstanbul Üniversitesi Atatürk Arberatumu sayılabilir. Ayrıca son yıllarda özel girişimlerle de botanik bahçeleri ve arberaturlar kurulmaktadır (Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi, Karaca Arboretumu, vb).

Orman ağaçları için ex-situ koruma çalışmaları (tohum bahçesi, orijin denemeleri, döl denemeleri) Çevre ve Orman Bakanlığına bağlı kuruluşlarca, özellikle de Orman Ağaçları ve Tohumları İslah Araştırma Müdürlüğü'nce yapılmaktadır. Türkiye EUFORGEN üyesidir ve üye ülkeler arasında çekirdek koleksiyon kurma anlaşması hazırlık aşamasındadır. Bugüne kadar 8 türden toplam 169 adet tohum bahçesi, 19 türden toplam 35 adet tohum plantasyonu ve 5 türden toplam 13 adet klon parkı tesis edilmiştir.

In-situ Koruma (Doğal yaşam alanında koruma ya da Yerinde Koruma)

Türlerin kendi ekosistemlerinde korunmaları, yaşamlarını sürdürebilmek için doğal çevreye bağımlı olduklarını kabul eden bir yaklaşımdır. Türkiye'de 1950'li yıllarından beri Milli Parklar, Tabiatı Koruma Alanları, Tabiat Parkları, Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları, Özel Çevre Koruma Bölgeleri, Doğal Sitler, Doğal Varlıklar, Gen Koruma ve Yönetim alanları (GEKYA) gibi in-situ programları yürütülmektedir. Yerinde koruma alanları, statü, sayı ve kapladığı alan itibarıyla Tablo1'de verilmiştir. Çeşitli statülerde korunan alanların ülke yüzölçümüne oranı 2000 yılından sonra %4'den yaklaşık %6'ya yükselmiştir.

Tablo.1 Türkiye’de Yürürlükte olan Yerinde Koruma Programları

<i>Koruma Alanları</i>	<i>Tesis yılı</i>	<i>Sorumlu Kuruluş</i>	<i>Sayısı</i>	<i>Alanı (ha)</i>
<i>Milli Parklar</i>	<i>1958</i>	<i>ÇOB</i>	<i>39</i>	<i>878.801,00</i>
<i>Tabiat Parkları</i>	<i>1983</i>	<i>ÇOB</i>	<i>29</i>	<i>78868,00-</i>
<i>Tabiatı Koruma Alanları</i>	<i>1987</i>	<i>ÇOB</i>	<i>32</i>	<i>63008,00-</i>
<i>Tabiat Anıtları</i>	<i>1988</i>	<i>ÇOB</i>	<i>105</i>	<i>5541,6-</i>
<i>Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları</i>	<i>1966</i>	<i>ÇOB</i>	<i>80</i>	<i>1.205.599,00</i>
<i>Yaban Hayatı Üretme İstasyonu</i>	<i>1966</i>	<i>ÇOB</i>	<i>22</i>	<i>4.551</i>
<i>Muhafaza Ormanları</i>	<i>1950</i>	<i>ÇOB</i>	<i>57</i>	<i>394.853,00</i>
<i>Gen Koruma Ormanları</i>	<i>1994</i>	<i>ÇOB</i>	<i>193</i>	<i>27.735,60</i>
<i>Tohum Meşcereleri</i>	<i>1969</i>	<i>ÇOB</i>	<i>338</i>	<i>46.086,04</i>
<i>Özel Çevre Koruma Bölgeleri</i>	<i>1988</i>	<i>ÇOB</i>	<i>14</i>	<i>1.206.008,00</i>
<i>Ramsar Alanları</i>	<i>1994</i>	<i>ÇOB</i>	<i>12</i>	<i>200.000,00-</i>
<i>Doğal Sit Alanları</i>	<i>1973</i>	<i>Turizm ve Kültür Bakanlığı</i>	<i>1003</i>	
<i>Doğal Varlıklar</i>	<i>1973</i>	<i>Turizm ve Kültür Bakanlığı</i>	<i>2370</i>	
<i>Gen Koruma ve Yönetim Alanları</i>	<i>1993</i>	<i>Çevre ve Orman / Tarım Bakanlığı</i>	<i>Pilot çalışma</i>	<i>Bolkar, Kazdağı ve Çaylanpınar Devlet Üretme Çiftliği</i>

Milli Parklar, Tabiatı Koruma Alanları, Tabiat Parkları ve Tabiat Anıtları

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu çerçevesinde Milli Park, Tabiatı Koruma Alanı, Tabiat Parkı ve Tabiat Anıtı statülerinde koruma alanları ilan edilmektedir.

Milli Park, “bilimsel ve estetik bakımından, milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçaları” olarak tanımlanmıştır. Türkiye’de 39 Milli Park bulunmaktadır. Milli Parklar orman, step, sulak alan ve kıyı ekosistemlerindeki biyolojik çeşitliliğin korunması açısından büyük öneme sahiptirler.

“Milli Parklar Kanunu” 1983’te yürürlüğe girdiğinde, “ormanlar” teriminin yanı sıra “doğa parçaları” teriminin de kullanılmasıyla, bu yasanın ormanlar dışında kalan ve koruma gerektiren alanlara da uygulanabilmesine imkan tanınmıştır. Temel amaç doğanın korunması olduğundan, “Tabiatı Koruma Alanı” ifadesi de yasalara eklenmiştir. Tabiatı Koruma Alanları, “bilim ve eğitim bakımından önem taşıyan nadir, tehlikeye maruz veya kaybolmaya yüz tutmuş ekosistemler, türler ve tabii olayların meydana getirdiği seçkin örnekleri ihtiva eden ve mutlak korunması gerekli olup sadece bilim ve eğitim amaçlarıyla kullanılmak üzere ayrılmış tabiat parçaları” olarak tanımlanmıştır. 2007 yılı itibariyle 33 adet Tabiatı Koruma Alanı bulunmaktadır.

Tabiat parkları; bitki örtüsü ve yaban hayatı özelliğine sahip, manzara bütünlüğü içinde halkın dinlenme ve eğlenmesine uygun tabiat parçaları olarak tanımlanmıştır. Ülkemizde bu amaçla ilan edilmiş 22 Tabiat Parkı bulunmaktadır.

Tabiat Anıtı, tabiat ve tabiat olaylarının meydana getirdiği özelliklere ve bilimsel değere sahip ve milli park esasları dahilinde korunan tabiat parçaları olarak tanımlanmaktadır. Ülkemizde 104 alan “Tabiat Anıtı” olarak koruma altına alınmıştır.

Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları ve Üretim İstasyonları

4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu çerçevesinde soyu azalan ya da tükenme tehlikesi ile karşı karşıya olan yaban hayvanlarının doğal olarak bulunduğu alanlar, ekosistem özellikleri bozulmadan bu türlerin habitatları ile birlikte korunması amacıyla koruma altına alınmaktadır. Bazılarında türlerin üretimi de gerçekleştirilmektedir. Türkiye’de 80 adet Yaban Hayatı Geliştirme Sahası ilan edilmiştir. Bu sahalardan “Yaban hayatı değerlerine sahip, korunması gerekli yaşama ortamlarının bitki ve hayvan türleri ile birlikte mutlak olarak bulunduğu ve devamlılığının sağlandığı sahalardan” “Yaban Hayatı Koruma Sahası” olarak ilan edilecektir. Kara Avcılığı Kanunu ve Merkez Av Komisyonu Kararı ile 52 memeli, 415 kuş türü korumaya alınmıştır. Nesli tükenme tehlikesi ile karşı karşıya kalan Anadolu yaban koyunu, kara akbaba, toy, huş tavuğu, ceylan, kızıl geyik ve kel aynak gibi türler için proje bazında koruma çalışmaları yürütülmektedir. Konya Boz Dağ’da yaban koyunu (*Ovis orientalis*), Urfa Ceylanpınar’da ceylan (*Gazella subgutturosa*), Urfa Birecik’te kelaynak (*Geronticus eremita*) populasyonları koruma altına alınmış ve bu türlerin yok olması kısmen önlenmiştir.

Özel Çevre Koruma Bölgeleri

Çevre Kanununun 9. Maddesi ile ülke ve dünya ölçeğinde ekolojik önemi olan, çevre kirlenmeleri ve bozulmalarına duyarlı toprak ve su alanları, biyolojik çeşitliliğin, doğal kaynakların ve bunlarla ilgili kültürel kaynakların gelecek kuşaklara ulaşmasını emniyet altına almak üzere Özel Çevre Koruma Bölgelerinin ilan edilmesi hükme bağlanmıştır. Özel Çevre Koruma Bölgelerinin çevresel değerlerinin korunması, mevcut çevresel sorunları ile ilişkilendirilmesi ve sahip oldukları biyolojik ve ekolojik kaynakların yanı sıra tarihi ve kültürel değerlerinin de korunması ve geliştirilmesi amacıyla 1989 yılında 383 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile Özel Çevre Koruma Kurumu kurulmuştur. Bugüne kadar ülkemizde tescil edilmiş 14 “Özel Çevre Koruma Bölgesi” bulunmaktadır. Bu alanlar, başta deniz kaplumbağalarının yumurtlama alanları ve Akdeniz foklarının yerleşim bölgeleri olmalarından dolayı biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı açısından büyük önem taşımaktadır.

Doğal Sit Alanları

Kültür Bakanlığınca kültürel varlıklarımızın yanı sıra doğal varlıklarımızın da yerinde korunması amacıyla ilk olarak 1973’de çıkarılan “Eski Eserler Kanunu”nda yer alan “tabii (doğal) sit” kavramıyla çalışmalar başlatılmış olup, 1983’de çıkarılan “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu” ile de “sit” tanımının yanı sıra “tabiat varlığı” tanımı da

getirilmiş, tabiat varlığı tanımına mağaralar, kaya sığınakları, özellik gösteren ağaç ve ağaç toplulukları da dahil edilmiştir.

Biyolojik çeşitlilik açısından önemli alanlar, Kültür ve Turizm Bakanlığınca doğal sit olarak koruma altına alınan alanların içinde kalmaktadır.

Doğal Sit alanları, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulunun 5.11.1999/659 sayılı kararında tanımladığı üzere; Jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri bakımından korunması gerekli yer üstünde, yer altında veya su altında bulunan korunması gereken alanlardır.”

Gen Koruma ve Yönetim Alanları

Gen Koruma ve Yönetim Alanları (GEKYA) kavramı “Türkiye Bitki Genetik Çeşitliliğinin Yerinde (in-situ) Korunması” projesi (1993-1998; GEF-1 Projesi) kapsamında geliştirilmiştir. Bu proje ile tarımsal bitkilerin yabancı akrabalarına ait gen kaynaklarının yerinde korunması konusunda gerekli kurumsal ve personel kapasitesi geliştirilmiş ve GEKYA oluşturulması ile ilgili çalışmalar yapılmıştır. GEKYA; seçilmiş bitki türlerinde genetik çeşitliliği yerinde korumak için doğal yada yarı doğal alanlardan seçilen yerlerdir. GEKYA’lar aynı zamanda “endemik, tehlike altında olan ve ekonomik bakımdan önemli ve hedef tür olarak belirlenen bitki türlerinin popülasyonlarında evrimsel oluşum ve değişimlerin sürekliliğine olanak veren alanlardır.”

Ramsar Alanları

Türkiye, 1994 yılında Ramsar Sözleşmesine taraf olmuştur ve taraf olma aşamasında 5 sulak alanını (Manyas Gölü, Seyfe Gölü, Burdur Gölü, Sultan Sazlığı ve Göksu Deltası) Sözleşme Listesine kaydettirmiştir. 1998 yılında ise daha önce bir kısmı Sözleşme listesine dahil edilen Manyas (Kuş) Gölü ile Burdur Gölünün tamamı ile Gediz Deltası, Akyatan Lagünü, Uluabat Gölü ve Kızılırmak Deltası da Sözleşme Listesine dahil edilmiştir. Şu anda RAMSAR kapsamında 12 sulak alan bulunmakta olup toplam 206 830 ha ‘lık bir alana yayılmıştır. Uluslararası kriterler dikkate alınarak yapılan değerlendirmeler neticesinde uluslararası önemde sulak alan olduğu tespit edilen 200 alan bulunmaktadır. Bu alanlardan 13’ünde “Kuş Cennetleri Projesi” başlatılmıştır.

Tohum Meşcereleri ve Gen Koruma Ormanları

Mevcut koşullar altında istenilen karakterler bakımından üstün özelliklere sahip ağaçların bulunduğu, belirli bir coğrafik bölgede yer alan ve tohum üretimi için özel bir yönetim ve işletmeye tabi tutulan meşcerelerdir. Tohum Meşcereleri ile kaliteli ve kaynağı belli tohum elde etmek amaçlanmaktadır. Ülkemizde şimdiye kadar seçilen Tohum Meşcereleri, 27 türde 339 adettir.

Gen Koruma Ormanları bir türün genetik çeşitliliğinin doğal ortamında (in-situ) korunması amacıyla seçilen ve yönetilen doğal meşcerelerdir. Gen Koruma Ormanları ile; doğada var olan genetik zenginliğin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmaktadır. Ülkemizde şimdiye kadar 28 türde 214 Gen Koruma Ormanı seçilmiştir.

BIYOLOJİK ÇEŞİTLİLİĞİN KORUNMASIYLA İLGİLİ TARAF OLDUĞUMUZ ULUSLARARASI SÖZLEŞMELER

- Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Doğal Yaşama Ortamlarının Korunması Sözleşmesi (Bern, 1984)
- Özellikle Su Kuşları Yaşama Alanı Olarak Uluslararası Öneme sahip Sulak Alanlar Sözleşmesi (RAMSAR, 1994)
- Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (1997)
- Cartagena Biyogüvenlik Protokolü (2004) (TKB)
- Nesli Tehlikede Olan Yabani Bitki ve Hayvan Türlerinin Uluslararası Ticaretine Dair Sözleşme (CITES, 1996)
- Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (2003)
- Barselona Sözleşmesi (1988)
- Bükreş Sözleşmesi (1994)
- IUCN çalışmaları (1998)

Bern (Avrupa Yaban Hayatı ve Yaşama Ortamlarının Korunması) Sözleşmesi

Sözleşmenin amacı yabani bitki ve hayvan varlığını ve bunların yaşama ortamlarını muhafaza etmek, özellikle birden fazla devletin işbirliğini gerektiren ortamların korunmasını sağlamak ve bu işbirliğini geliştirmektir. 20 Şubat 1984 / 18318 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak taraf olunmuştur. Taraf ülkelerin Sözleşme eklerinde yer alan türlerin korunmasına yönelik çalışmaları ulusal bazda yürütülmesi öngörülmektedir.

Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme

CITES Sözleşmesinin amacı Sözleşme eklerinde yer alan türlerin uluslararası ticareti (ithalat, ihracat, re-export, denizden giriş) ile ilgili kontrolü sağlanmasıdır.

Sözleşmeye ülkemizde 22 Aralık 1996 tarihinde yürürlüğe girmiştir. CITES Ulusal Uygulama Yönetmeliği 27.12.2001 tarih ve 24623 Sayılı Resmi Gazetede yayınlanmış ve 2004 yılında revizesi yapılmıştır. Ulusal Uygulama Yönetmeliği kapsamında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ile Bakanlığımız Yönetim otoritesi ve koordinatör olarak görev yapmaktadır.

Sözleşme kapsamında yer alan ekli listelerdeki türlerin ülkemize giriş ve çıkışlarındaki kontrolleri sağlamak üzere belge ve sertifika düzenlenmektedir.

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi

Avrupa Peyzaj Sözleşmesi 20.10.2000 tarihinde imzaya açılmış 25181 sayı ile Resmi Gazete’de yayınlanarak 27 Temmuz 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Sözleşmenin amacı peyzajların korunması, yönetilmesi ve planlanması için ulusal ve uluslararası düzeyde çalışmalar yapılarak, kamuoyunun ve yerel yönetimin peyzajın önemi ve değerini kavramaya teşvik edilmeleri, çevre bilincinin yaygınlaştırılması ve eğitim çalışmaları,

Akdeniz’in Kıyısız Bölge ve Deniz Çevresinin Korunması Sözleşmesi (Barcelona Sözleşmesi) (1981)

Ülkemiz, 1981 Barselona Sözleşmesi’ne ve Akdeniz’in korunmasına ilişkin beş protokole taraf olmuştur. Bu protokollerden "Biyolojik çeşitlilik ve Akdeniz’de Özel Koruma Alanlarına İlişkin Protokol" 1982 yılında imzalanarak 1988 yılında yürürlüğe girmiştir.

Karadeniz’in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi (Bükreş Sözleşmesi)

Karadeniz Bölgesinde doğal kaynakların yoğun kullanımından dolayı su kalitesinin bozulmasına ve biyolojik çeşitlilik ile peyzaj değerlerinin azalmasına ve tahribine engel olmak; Karadeniz su kalitesini, deniz ve kıyı ekosistemini iyileştirmek ve belgede sürdürülebilir bir kalkınma sağlamak,15 Ocak 1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

5212 sayılı “Karadeniz’in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesinin Karadeniz’de Biyolojik Çeşitliliğin ve Peyzajın Korunması protokolünün onaylanmasının uygun bulunduğu dair kanun” ile ve 06/07/2004 tarih ve 25514 sayılı resmi gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

IUCN(Dünya Doğa Koruma Birliği)

Ülkemiz IUCN’e Ocak 1993’da üye olmuştur.

Koruma Birliğinin amacı; Canlı Türlerinin Tehlike Sınıflarının Ortaya Konması ve Koruma Stratejilerinin Saptanması Konusunda Dünyadaki Yegane Kurum Niteliğindedir.

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ve Cartagena Biyogüvenlik Protokolü

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi’nin metni, dünyadaki sanayileşme, şehirleşme gibi biyolojik çeşitlilik üzerindeki baskıları artıran süreçlerin hızlanması ile birlikte doğan ihtiyaç üzerine, 1987 yılında Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından başlatılan ve dört yıl süren bir çalışma sonunda oluşturulmuştur. Rio de Janerio’da 1992 yılında gerçekleştirilen Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi’nde biyolojik çeşitliliğin azalmasının önemli bir sorun olduğu ve bu azalmanın uluslararası çaba sarf edilmeden önlenemeyeceği kabul edilmiştir. Zirve, Türkiye’nin de taraf olduğu Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi’nin aralarında bulunduğu

önemli küresel sözleşmelerin imzalanmasıyla sonuçlanmıştır. Türkiye bu Sözleşmeyi 1992’de imzalamış ve 29 Ağustos 1996 tarih ve 4177 sayılı Kanun ile onaylamıştır. Sözleşme 14 Mayıs 1997 yılında ülkemizde yürürlüğe girmiştir.

Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (BÇS)’nin üç temel amacını;

- Biyolojik çeşitliliğin korunması,
- Biyolojik kaynakların sürdürülebilir kullanımı;
- Genetik kaynakların kullanımından kaynaklanan faydaların adil ve hakkaniyete uygun paylaşımı oluşturmaktadır.

Sözleşme her ülkenin özel koruma tedbirlerine ihtiyaç duyan biyolojik kaynaklar ile sürdürülebilir kullanım için daha büyük potansiyele sahip olan biyolojik kaynaklarını belirlemesini; koruma ve sürdürülebilir kullanım üzerinde olumsuz etkiye sahip olabilecek eylemlerin kategorilerinin ve süreçlerinin belirlenmesini ve izlenmesini gerektirmektedir.

<i>Sözleşme Alanda Onaylanan İş Programları</i>	<i>Sözleşme Alanda Onaylanan Rehberler</i>
<ul style="list-style-type: none">• Kıyı ve deniz biyolojik çeşitliliği• Tarımsal biyolojik çeşitlilik• Orman biyolojik çeşitliliği• Kurak ve yarı-kurak alanlar• İç su biyolojik çeşitliliği• Dağ biyolojik çeşitliliği• Korunan alanlar• Ada biyolojik çeşitliliği	<ul style="list-style-type: none">• Sürdürülebilir kullanım• Ekosistem yaklaşımı• Teşvik tedbirleri• Çevresel etki değerlendirme• Göstergeler• Yabancı türler• Erişim ve yarar paylaşımı• Halk eğitimi• Geleneksel bilgi

Orman biyolojik çeşitliliği iş programının amaçları; ekosistem yaklaşımının tüm orman tiplerinin yönetimine uygulanması; orman biyolojik çeşitliliği üzerindeki tehditlerin azaltılması ve tehdit edici süreçlerin etkilerinin hafifletilmesi; orman biyolojik çeşitliliğinin korunması, iyileştirilmesi ve eski haline getirilmesi; orman biyolojik çeşitliliğinin sürdürülebilir kullanımının desteklenmesi; orman genetik kaynaklarına erişimin ve yarar paylaşımının düzenlenmesi; elverişli kurumsal ortamın geliştirilmesi; orman biyolojik çeşitliliğinin kaybedilmesi ile sonuçlanan kararlar ile buna sebep olan sosyo – ekonomik başarısızlıkların ve bozulmaların tanımlanması; halkın eğitiminin, katılımının ve bilincinin artırılması; farklı ölçeklerde ormanların genel sınıflandırmasının geliştirilmesi; durum ve eğilimlerinin değerlendirilmesi için bilgi ve yöntemlerin geliştirilmesi; orman biyoçeşitliliği ve ekosistem işleyişinin rolü üzerine anlayışın geliştirilmesi; küresel orman biyolojik çeşitliliğinin doğru değerlendirilmesi ve izlenmesi için veri ve bilgiler için altyapı geliştirilmesidir.

Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı

Ülkemizin doğa koruma konusunda taraf olduğu uluslararası sözleşmelerin ulusal düzeyde uygulanmasına yönelik iş ve işlemlerin koordine edilmesi ve yürütülmesi, Biyolojik kaynakların ve ülke şartlarının gösterdiği farklılıklar nedeniyle, her ülkenin Sözleşmede belirlenen amaçlara ulaşmak için kendi önceliklerini belirlemesi ve uygulaması temel prensiptir. Bu nedenle Sözleşmenin ve Sözleşme kapsamında benimsenen iş programlarının uygulanması ulusal eylemlere bırakılmıştır. Sözleşmenin 6. maddesinde de bu amaçla ulusal biyolojik çeşitlilik stratejisi ve eylem planlarının hazırlanması öngörülmektedir.

Türkiye'nin Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı (UBSEP), Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi'nin diğer yükümlülüklerle uyum içinde uygulanabilmesinde ve biyolojik çeşitlilik kaybının yol açtığı problemlerin çözümünde yararlanılabilecek bir rehber olması amacıyla 2001 yılında mülga T.C. Çevre Bakanlığı koordinasyonunda hazırlanmıştır. Ancak değişen ülkesel ve uluslararası koşullar ve eğilimler, 2001 UBSEP revizyonun gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu nedenle UNEP/GEF hibe desteği ile yürütülen "Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi Uygulama projesi" kapsamında katılımlı bir süreçle 2007 yılında UBSEP güncelleştirilmiştir.

UBSEP kapsamında 10 adet temel amaç yer almaktadır. Bunlar kısaca (www.cevreorman.gov.tr);

AMAÇ 1. Türkiye için önem taşıyan biyolojik çeşitlilik unsurlarının belirlenmesi, korunması ve izlenmesi

Hedef 1.1 Ekosistemlerde, türlerde ve genetik çeşitlilikte ortaya çıkan değişiklikleri saptamak ve izlemek amacıyla, hızlı değerlendirme işlemleri ve biyolojik çeşitlilik göstergeleri de göz önünde bulundurularak, biyolojik çeşitlilik envanter-izleme yöntem ve programlarının geliştirilmesi ve uygulanması,

Hedef 1.2 Karasal ve sucul ekosistemlerden oluşan korunan alanlara daha az temsil edilen ekosistemlerin, türlerin ve genetik çeşitlilik merkezlerinin dahil edilmesi ve korunan alanların etkin yönetimi,

Hedef 1.3 Biyolojik çeşitlilik üzerindeki baskı ve tehditlerin önlenmesi veya mümkün olan en alt seviyeye indirilmesi.

AMAÇ 2. Biyolojik çeşitliliği oluşturan bileşenlerin, gelecek nesillerin ihtiyaçları da dikkate alınarak, kendini yenileme kapasitesine uygun yöntemlerle ve seviyede kullanımı

Hedef 2.1 Biyolojik çeşitliliğin korunması ve kullanımını etkileyen hukuki, idari ve kurumsal düzenleme ve uygulamalar arasında uyum sağlanması,

Hedef 2.2 Biyolojik çeşitliliğin korunması ve biyolojik kaynakların sürdürülebilir kullanımını için, ekosistem bazlı planlama ve yönetim sistemlerinin geliştirilmesi ve uygulanması,

Hedef 2.3 Biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı konusunda halkın bilgi seviyesinin ve duyarlılığının artırılması.

AMAÇ 3. Geleneksel bilgiler de dahil olmak üzere Türkiye için önemli genetik çeşitlilik unsurlarının belirlenmesi, korunması ve yararlanılması

Hedef 3.1 Biyolojik çeşitlilik, tarım, gıda ve ekonomik değerler açısından önem taşıyan genetik çeşitlilik unsurlarının belirlenmesi, kayıt altına alınması, korunması ve yönetimi,

Hedef 3.2 Genetik kaynaklara erişimin kontrol altına alınması ve bu kaynaklardan elde edilen faydaların ülkemizle paylaşımının garanti altına alınması.

AMAÇ 4. Tarımsal biyolojik çeşitlilik için önem taşıyan biyolojik çeşitlilik unsurlarının belirlenmesi, korunması ve izlenmesi; gıda ve tarım için gerçek ve potansiyel değere sahip olan genetik kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımı; genetik kaynakların kullanımından kaynaklanan faydaların adil ve eşit şekilde paylaşımının sağlanması

Hedef 4.1 Tarımsal biyolojik çeşitlilik için önem taşıyan biyolojik çeşitlilik unsurlarının belirlenmesi, korunması ve izlenmesi,

Hedef 4.2 Tarımın, biyolojik çeşitlilik üzerindeki olumlu etkilerini destekleyen ve olumsuz etkilerini hafifleten yönetim uygulamaları, teknolojileri ve politikaları belirlenmesi, tarımsal ekosistemlerin verimliliğinin ve geçim kaynağı idame etme kapasitesinin geliştirilmesi,

Hedef 4.3. Tarımsal biyolojik çeşitlilik üzerindeki GDO'lardan ve yabancı türlerden kaynaklanan baskı ve tehditlerin önlenmesi veya mümkün olan en alt seviyeye indirilmesi,

Hedef 4.4. Gıda ve tarım için gerçek ve potansiyel değere sahip olan genetik kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımı ve genetik kaynakların kullanımından kaynaklanan faydaların adil ve eşit şekilde paylaşımının sağlanması.

AMAÇ 5. Step biyolojik çeşitliliğinin korunması, bileşenlerinin sürdürülebilir kullanımı, genetik kaynakların kullanımından kaynaklanan faydaların eşit ve adil olarak paylaşımı ve step biyolojik çeşitliliğinin kaybı ve bunun sosyo-ekonomik sonuçları ile mücadele edilmesi

Hedef 5.1. Step biyolojik çeşitliliği ile ilgili bilgi boşluklarının doldurulması,

Hedef 5.2. Özellikle ekosistem yapısı ve işleyişi olmak üzere, otlatma, kuraklık, çölleşme, çoraklaşma, tuzlanma, seller, yangınlar, turizm, tarımsal dönüşüm veya terk etme gibi step ekosistemlerinin biyolojik çeşitliliğini olumsuz yönde etkileyen ekolojik, fiziksel ve sosyal süreçlerin belirlenerek tedbirler geliştirilmesi,

Hedef 5.3. Step alanlarındaki genetik kaynaklarının kullanımından kaynaklanan faydaların adil ve eşit bir şekilde paylaşımını desteklemek için mekanizmalar ve çerçeveler tesis edilmesi.

AMAÇ 6. Orman biyolojik çeşitliliğinin korunması ve bileşenlerinin sürdürülebilir kullanımı için etkin bir izleme, yönetim ve eşgüdüm sisteminin kurulması

Hedef 6.1. Orman biyolojik çeşitliliğinin durumu ve gidişatının daha iyi değerlendirilebilmesi için izleme programları geliştirilmesi ve uygulanması

Stratejik eylemler:

6.1.1. Orman ekosistemleri içinde duyarlı, tehdit ya da tehlike altındaki türlere ilişkin bilgilerin güncelleştirilerek, biyolojik çeşitlilik merkezi bilgi yönetim sistemine eklenmesi

6.1.2. Baskı altında olan orman ekosistemlerinin tespiti ve tehlike durumlarına göre sınıflandırılması

6.1.3. Baskı altında olan ekosistemler, türler ve popülasyonların, biyotik ve abiyotik parametrelerin bütünleştirildiği bir program dahilinde izlenmesi

6.1.4. Orman biyolojik çeşitliliğinin durumu ve gidişatının daha iyi değerlendirilebilmesi için araştırma sonuçlarının ve izleme programından elde edilen bilgilerin karar vericiler, kullanıcılar ve diğer paydaşların kullanımına açılması

Hedef 6.2. Orman biyolojik çeşitliliğinin daha etkin korunması ve sürdürülebilir kullanımı için uygun mekanizmaların oluşturulması

Stratejik eylemler:

6.2.1. Öncelikli ekosistemler ve sıcak noktalardan başlayarak orman ekosistemleri içinde yeni korunan alanların kurulması, mevcut korunan alanların yönetim planlarının tamamlanması ve bu alanların etkin yönetimi için gerekli idari ve lojistik altyapının güçlendirilmesi

6.2.2. Ekosistem bazlı yönetim, sürdürülebilir kullanım, envanter yöntemleri, izleme, veri yönetimi, çok disiplinli araştırmalar, korunan alanların yönetimi, çevre eğitimi, çevresel etki değerlendirmesi ve acil durum planlaması konularında OGM Teknik Personeline eğitim sağlanması

6.2.3. Ekolojik etmenlerin belirlenmesi, orman yetişme ortamı birimlerinin ayrılması, haritalanması ve verimliliğin belirlenmesi yoluyla orman yetişme ortamlarının sınıflandırılması

6.2.4. Orman ekosistemlerinin sürdürülebilir kullanımı ve biyolojik çeşitliliğin korunmasını desteklemek için orman yönetimi planları ve uygulama kurallarının bütünleştirilmesi ve uygulanmaya konması

6.2.5. Otsu ve odunsu bitki genetik çeşitliliğinin yerinde korumasına yönelik programların uygulanmasını desteklemek amacıyla orman ekosistemleri içinde türler ve habitatlar arası ekolojik ilişkileri ortaya koyan araştırmaların desteklenmesi

AMAÇ 7: Dağ biyolojik çeşitliliğinin barındırdığı farklı ekosistemlerle birlikte bütüncül bir yaklaşımla korunması ve sürdürülebilir kullanımı için etkin bir izleme, yönetim ve eşgüdüm sisteminin kurulması

Hedef 7.1. Biyolojik ve ekolojik envanterlerin, izleme programlarının ve sınıflandırma sistemlerinin etkin uygulanması

Stratejik eylemler:

7.1.1. Hassas dağ ekosistemlerinin ve bu ekosistemlerde bulunan tehdit altındaki türlerin belirlenmesi

7.1.2. Dağ ekosistemlerinde bulunan ve genetik çeşitlilik açısından önem taşıyan genetik kaynakların belirlenmesi ve kayıt altına alınması

7.1.3. Dağ ekosistemlerinin izlenmesinde kullanılacak gösterge türlerin belirlenmesi

7.1.4. Dağ biyolojik çeşitliliğinin durumu ve eğilimlerinin değerlendirilmesi ve izlenmesi için bilgi ve yöntemlerin geliştirilmesi

7.1.5. Dağ ekosistemlerinde ekosistem bazlı planlama ve yönetimi geliştirmek amacıyla biyotopların haritalanması ve CBS tekniklerinin kullanılması

Hedef 7.2. Hassas dağ ekosistemlerinin korunması ve sürdürülebilir kullanımı için uygun mekanizmaların oluşturulması

Stratejik eylemler:

7.2.1. İklim değişikliği gibi dağ biyolojik çeşitliliğinin maruz kaldığı anahtar tehditlerin olumsuz etkilerinin ve bu etkilerin önlenmesi veya hafifletilmesine yönelik tedbirlerin belirlenmesi

7.2.2. Başta yaylalar olmak üzere dağ ekosistemlerinin ve bu ekosistemlerin sağladığı biyolojik kaynakların sürdürülebilir kullanımının desteklenmesi için uygun sosyo-ekonomik politikaların ve teşviklerin geliştirilmesi ve uygulanması

7.2.3. Bozulmuş dağ ekosistemlerini eski hallerine getirmek ve doğal dinamik süreçleri korumak ve biyolojik çeşitliliği idame etmek için programlar geliştirilmesi ve uygulanması

7.2.4. Dağ biyolojik çeşitliliğinin barındırdığı farklı ekosistemlerle birlikte bütüncül bir yaklaşımla korunması için gerekli yasal ve kurumsal mekanizmanın oluşturulması

7.2.5. Av hayvanlarının popülasyon büyüklüğünün tespiti, habitatlarının belirlenmesi ve yönetim planlarının hazırlanması

Cartagena Biyogüvenlik Protokolü

(24 Mayıs 2000/11 Eylül 2003)

Protokol; Biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı üzerinde olumsuz etkilere sahip olabilecek ve modern biyoteknoloji kullanılarak elde edilmiş olan genetiği değiştirilmiş canlı organizmaların güvenli nakli, muamelesi ve kullanımına yönelik düzenleyici kuralları içermektedir. Ülkemizde protokol 24 Ocak 2004 tarihinde yürürlüğe girdi. Protokolün ulusal bazda koordinatörlüğü Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmektedir.

Ulusal seviyede yürütülen önemli Biyolojik Çeşitlilik Projeleri :

Türkiye Bitki Genetik Çeşitliliğinin Yerinde (In-Situ) Korunması Projesi (GEF 1 Projesi)

Proje GEF/Dünya Bankası hibe desteği ile, Çevre Bakanlığı, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı ve Orman Bakanlığı işbirliği ile 1993-1998 yılları arasında yürütülmüştür. Projede bitki gen kaynaklarının yabani formlarının (akrabalarının) yerinde korunması hedeflenmiştir. Proje ile genetik kaynak özelliğinde bulunan buğday, arpa, yulaf, mercimek, tıbbi bitkiler, süs bitkileri ve diğer sanayi dallarında kullanılan bitkilerin yabani türleri ile orman ağacı türlerinin (Kazdağı göknarı, karaçam, kızılçam, Toros sediri, Toros göknarı, kestane ve yabani erik vb.) yaşama ortamlarında korunması (In-situ) muhafaza alanlarının belirlenmesi ve tesisi imkanları araştırılmıştır.

GEF-1 projesi pilot alan olarak seçilen Kazdağları (Balıkesir), Bolkar Dağları(İçel) ve Ceylanpınar Devlet Üretim Çiftliğinde(Ş. Urfa) yürütülmüştür Söz konusu üç bölgede zengin genetik çeşitliliğe sahip ve hedef türleri içeren alanlar "Gen Koruma ve Yönetim Alanları (GEKYA)" olarak belirlenmiştir. Projenin kapsamında Tarım ve Köyişleri Bakanlığında Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) ve Uzaktan Algılama Merkezi kurulmuş ve Türkiye Bitki Genetik Çeşitliliğinin Yerinde Korunması (in-situ) Ulusal Planı hazırlanmıştır.

Biyolojik Çeşitlilik ve Doğal Kaynak Yönetimi projesi

2000 Yılında yürürlüğe giren Dünya Bankası-Küresel Çevre Fonunca desteklenen projenin 2007 aralık ayında tamamlanmıştır. Proje Türkiye'nin bugüne kadar yürüttüğü en kapsamlı ve büyük ölçekli GEF katkısı ile yürütülen Biyolojik Çeşitlilik Projesidir. Bu proje ile üç önemli bitki coğrafyasını temsilen İğneada, Camili, Köprülü Kanyon ve Sultansazlığı uygulama alanları ile 9 adet yaygınlaştırma alanlarında doğa korumanın ve doğal kaynakların etkili, sektörler arası ve katılımcı planlanmasını ve sürdürülebilir yönetilmesi amaçlanmıştır.

Projede, klasik planlama yaklaşımına alternatif olarak kabul edilen ve katılımcı ve ekosistem anlayışla hazırlanan Korunan alanlar yönetim planları ile doğa koruma ve doğal kaynak yönetimi yanında korunan alanlar içinde veya civarında yaşayan halkın gereksinimlerini de karşılamaya dikkate alınmıştır.

Türkiye'deki mevcut biyoçeşitliliğin durumunu ve seyrini izlemek ve biyolojik çeşitlilik ile ilgili verilerin koruma çalışmalarında daha etkin kullanmak için "Nuhun Gemisi" adlı ulusal veri tabanı ve Biyolojik Çeşitlilik İzleme Birimini oluşturulmuştur. Bu kapsamda korunan alanlar için boşluk analizi çalışmalarına da başlanmıştır.

Yine sürdürülebilir doğa koruma ve kaynak yönetimi için gerekli olan yasal ve kurumsal yapı gözden geçirilerek, "Doğa Koruma Yasa Tasarısı" hazırlanmıştır. İşletilen ormanlarda biyolojik çeşitliliğin daha etkin korunmasını sağlamak için Orman Amenajman Yönetmeliği yeniden düzenlenmiştir.

Belirlenen 4 pilot bölgede koruma çalışmalarına ilgi gruplarının katılımını sağlamak amacıyla küçük ölçekli ve biyolojik çeşitlilik koruma dostu sayılabilecek yaklaşık 150 projeye 1 milyon USD'lik hibe yardımı yapılmıştır. Proje kapsamında biyolojik çeşitlilik koruma ve doğal kaynak yönetimi konusunda halkın bilinçlendirilmesi ve ilgililerin eğitimi de gerçekleştirilmiştir.

Bu proje kapsamında Türkiye'nin ilk biyosfer rezervi olan Camili Biyosfer Rezervi tesis edilmiştir. Bu proje 2007 yılı içinde tamamlandıktan sonrada projenin çıktları, projeden elde edilen deneyimler ve verilen eğitimler, ileriki yıllarda Türkiye'nin koruma faaliyetlerini daha etkin ve sürdürülebilir yapabilmesine önemli bir katkı sağlayacaktır

Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi

Proje İkraz Anlaşması 4 Ekim 2004 tarihinde imzalanmış olup, projenin 2011 yılında tamamlanması planlanmaktadır. Projenin amaçları; Orta Anadolu ve Karadeniz bölgelerindeki sürdürülebilir doğal kaynak yönetiminin ve katılımcı planlamanın sağlanması, doğal kaynaklara baskının azaltılması, çevreyle dost tarım ve ormancılık faaliyetlerinin benimsenmesi, kurumsal kapasitenin artırılması ile halkın bilinçlendirilmesi ve ayrıca AB'ne uyum sürecinde su ve besin yönetimi ile ilgili politikaların geliştirilmesidir. Buna ilaveten, projenin rehabilitasyon ve gelir artıncı faaliyetleri ile bağlantılı olarak Kızılırmak ve Yeşilirmak havzalarında GEF (Küresel Çevre Fonu) tarafından desteklenen Tarımsal Kaynaklı Kirliliğin belirlenmesi ile bu kirlilik sebebiyle oluşan olumsuz etkilerin ortadan kaldırılması ve azaltılması amaçlanmaktadır.

Proje kapsamında belirlenen 28 mikro havzada mer'a yönetiminin geliştirilmesi, mer'a ve orman alanlarının rehabilitasyonu, bu alanların bitki örtüsü bakımından zenginleştirilmesi, yem bitkisi üretiminin artırılması, nadasa bırakılan tarım alanlarının azaltılması ile çevre dostu tarım tekniklerinin benimsetilmesi çalışmaları ile paralel hayvan yemi ve odunluk ağaç üretimini artıncı, toprak koruyucu önlemleri özendirici ve ayrıca nem koruyucu tarım teknikleri de dahil ekili alanlar, mer'alar ve ormanlık arazide gerçekleştirilecek bir dizi doğal kaynakları geliştirici uygulamalar yapılacaktır.

